

La imatge que ha fet fortuna del trenta-setè president dels Estats Units és la del polític mentider, barroer i corrupte. La tenia més que rescuda. Però Richard Milhous Nixon (1913-1994) va ser més que això. També fou un president (1969-1974) amb llums, malgrat que ningú els vol recordar mai excepte els seus escassos seguidors.

Quan, com a conseqüència de l'escàndol Watergate, hagué de dimitir, en el discurs televisat de comiat digué que "recordin sempre que els altres poden odiar-te, però no guanyaran res excepte que tu els odiïs a ells, i aleshores et destruiràs a tu mateix". No són paraules pròpies de la caricatura de polític que sovint se li ha volgut encolomar. Era molt instruït, bon orador, feia discursos excel·lents i tenia una àmplia i profunda cultura política. Així mateix, gaudia d'una gran perspicàcia que li va fer entendre la importància cabdal que anava adquirint la guerra de Vietnam en el debat públic nord-americà. Justament fou ell qui aixecà la bandera de la sortida del conflicte quan el bel·licisme del Partit Demòcrata, durant la presidència de John F. Kennedy i, sobretot, la posterior de Lyndon B. Johnson, enfangava el país més i més a l'infern asiàtic.

Nixon no va ser només el del Watergate. També tingué més cares. La més positiva i important de les quals brillà amb la política exterior que protagonitzà. En dóna idea que en el moment de la seva mort, l'abril passat va fer vint anys, el president d'aquell moment, William J. Clinton, digués que "va ser un home d'Estat que va voler crear una duradora estructura de pau" internacional. El president de la dictadura comunista de Xina, Jiang Zemin, i el seu primer ministre, Li Peng, signaren conjuntament un telegrama en el qual expressaven el seu condol al poble americà per la desaparició "d'un polític de visió a llarg termini que tingué el gran coratge d'obrir una nova era" en les relacions internacionals. Per la seva banda, el president de l'escassa democràcia russa, Boris Ieltsin, el considerà "un dels més grans polítics del món" per la seva nova visió de les relacions entre les potències. Són uns quants exemples de tardans reconeixements públics d'un polític dedicat a la pau internacional. Malgrat aquesta evidència, mai no se li va reconèixer en vida i menys encara durant la seva presidència.

El pacificador més odiat

Es compleixen 20 anys de la mort i 40 de la humiliant dimissió, per raó del cas Watergate, de l'antipàtic i odiat Richard Nixon.

Malgrat els seus molts errors, Richard Nixon també va ser el president que va iniciar la distensió internacional i va treure els EE.UU de Vietnam, però mai ningú no li ho va reconèixer.

Nixon era conegut pejorativament pels seus molts enemics com a Tricky Dicky. L'expressió significa 'Ricardet el trampós'; Dicky és equivalent a Dick, el diminutiu de Richard. I és cert que ho era, de trampós. Però també va ser el president que posà les bases de la distensió entre les potències. Un èxit que quedà sepultat sota l'allau de porqueria que li reportà el Watergate.

El balanç. Fa deu anys, en ocasió del trentè aniversari de la dimissió del president nord-americà, la revista *Nómadas*, de sociologia i política, publicava una llarga anàlisi de l'administració Nixon, signada per Carlos Sánchez Hernández, la conclusió del qual és un perfecte retrat del turmentat i antipàtic polític: "A pesar de les seves enormes errades i debilitats personals, el balanç de la presidència de Nixon (...) és positiu. La història, tal com vaticinà Kissinger la nit de la seva dimissió, el començà a tractar millor després de la seva mort. Va sofrir durant la presidència les antipaties que generava la seva personalitat, el seu caràcter i la pròpia imatge personal. A més, els seus fantasmes personals, derivats del seu humil origen (...) afectaren negativament la presidència. Nixon fou en molts d'aspectes una antítesi de John F. Kennedy, un home admirat per tothom, a qui tots estimaven a pesar dels seus nombrosos defectes personals (...) A Nixon mai se li reconegueren els èxits i les virtuts, i tanmateix se li retragueren i exageraren les errades i debilitats".

Entre les debilitats que convertí en errades polítiques s'hi comptava l'obsessiva afició a controlar a tothom. Fruit d'aquesta patològica peculiaritat, ordenà que el sistema de gravació de la Casa Blanca, que ja existia anteriorment per a ocasions especials, s'usés com a norma, de tal manera que enregistrà durant la seva presidència més de 4.000 hores de converses que se celebraren al Despatx Oval, una petita part de les quals, les cintes del Watergate, foren decisives per posar fi a la seva carrera política.

Aquestes famoses cintes només són un exemple de l'obcecació de Nixon. Com que veia enemics pertot arreu, feia crear xarxes secretes d'informació a tots els àmbits. Avui dia es coneix amb el nom de *llanterners* les persones dedicades a fer la feina més àrida i a vegades bruta dels polítics. Doncs bé, Nixon, malgrat

que no inventés aquests especialistes, portà els seus a un grau de brutor sublim. Ordenà el seguiment i espionatge de cantants –declarà John Lennon persona *non grata*–, líders estudiantils, escriptors, intel·lectuals... Tothom que tingués una certa rellevància i el crítiques era subjecte potencial de seguiment il·legal i de campanyes de desprestigi orquestrades per algun dels seus *llanterners*. Aquesta malaltissa afició al control dels adversaris el portà a ordenar al director

de seguretat del seu Comitè de Reelecció Presidencial, James McCord, un dels seus *llanterners* preferits, a més d'empleat ocasional de la CIA, que espies els plans del Partit Demòcrata per a les eleccions de 1972. Dit i fet, organitzà la batejada com Operació 40: captà cinc agents de camp de l'agència d'intel·ligència per entrar a l'edifici, anomenat Watergate, on el partit adversari tenia la seu del Comitè Nacional, per col·locar-hi micròfons il·legalment i així poder

Un president de cine

Richard Nixon comparteix amb el seu odiat John F. Kennedy el fet d'haver estat objecte de grans pel·lícules. En el seu cas, n'hi ha tres d'imprescindibles.

La primera va ser rodada el 1977, *All the President's Men* (foto 1) –"Tots els homes del president"–, dirigida per Alan Pakula i interpretada en els seus principals papers per Robert Redford, Dustin Hoffman i Jack Warden. És l'adaptació del llibre que amb el mateix títol publicaren el 1976 els periodistes que destaparen, a les pàgines de *The Washington Post*, l'escàndol del Watergate, Carl Bernstein i Bob Woodward.

La segona és la que porta de títol només el llinatge del president, *Nixon* (foto 2). La signa a la direcció i com un dels tres guionistes el conegut Oliver

Stone, una de les mirades més heterodoxes sobre la realitat nord-americana. La interpretació d'Anthony Hopkins en el paper del president és magnífica, acompanyat per un equip estel·lar de gran luxe com són, entre d'altres, Joan Allen –fent d'esposa, Pat–, Paul Sorvino –en el rol de Henry Kissinger–, Ed Harris, Bob Hoskins –com a J. Edgar Hoover–, James Woods i Larry Hagman –el famós J.R. de *Dallas*–. La cinta no es limita als anys més procel·losos del Watergate sinó que presenta tota la vida de Nixon: des dels orígens en un família modesta –i el complex que per això sempre va patir– fins a l'ascens a la presidència, la difícil personalitat, l'abús de l'alcohol, les virtuts i, sobretot, la seva falta d'empatia.

Acorralat pel cas Watergate, finalment el 9 d'agost de 1974 anunciava la seva dimissió a través d'un discurs al poble americà a través de TV. L'obsessió de Nixon per controlar els adversaris el féu ordenar l'espionatge a la seu del Partit Demòcrata, a l'edifici Watergate, cosa que finalment va significar la seva tomba política.

saber totes les estratègies i tàctiques que preparaven per a la campanya electoral. El 17 de juny d'aquell any el grup entrà a la seu demòcrata subrepticiament i, confiats en la seva habilitat professional, començaren a instal·lar-hi els dispositius d'escolta. No devien ser tan bons com es pensaven. El porter de nit de l'edifici els va veure entrar per la força, cridà la policia i els agents els enxamparen *in fraganti*. Mesos després, el líder del grup va confessar al jutge que des de la

Casa Blanca l'estaven pressionant per deslligar el Govern de l'afer. Aleshores la investigació posà en el punt de mira la presidència i els esdeveniments es precipitaren: acabaren processats set col·laboradors del president i Nixon, acorralat, finalment el 9 d'agost de 1974 dimitia del càrrec per evitar la destitució –i la presó que el Tribunal Suprem tenia pensat demanar si se'l jutjava, la qual evità perquè el seu successor l'indultà– a través del procés d'*impeachment* que havia iniciat la Cambra de Representants el 27 de juliol anterior.

El Watergate va ser la més negra ombra de Nixon. Però també és cert que, en contrast, la seva administració presentà no poques llums que tingueren una gran importància en la política internacional de les dècades següents. Va contribuir decisivament al control d'armes de destrucció massiva a través dels dos acords SALT (Converses Sobre Limitació d'Armes Estratègiques) signats el 1972 amb la dictadura comunista que s'anomenava Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS). Malgrat que posteriorment, sota el mandat de Ronald Reagan, quedessin anul·lats, els SALT 1 i 2 són considerats com els inicis de la distensió entre les dues potències que, si més no, allunyà en aquells anys el perill de

guerra nuclear que sota l'administració de Kennedy tan a prop havia estat d'esclatar. Per altra banda, el maig de 1972 Nixon visità la Xina, un esdeveniment d'impacte mundial i històric, no debades eren acèrrims enemics. I això suposà, per una banda, l'inici de la col·laboració entre els Estats Units i el gegant asiàtic i, per l'altra, la creació d'un relatiu eix polític Washington-Beijing que aïllava Moscou.

Paral·lelament a aquests indubtables èxits en política internacional, Nixon es conreà l'odi de molts milions d'americans per mor de la guerra de Vietnam. El veien com el mentider que els mantenia en el conflicte. No obstant, fou el president que va treure el país d'aquell infern. Però, no ho va fer tot just assolir la presidència. A la campanya de 1968, quan va ser elegit per primera vegada, reclamava que la "majoria silenciosa" –terme que ell va encunyar– es fes sentir, l'elegís i ell respondria retirant els Estats Units del conflicte. Durant el primer mandat ordenà tornar a casa molts milers d'efectius del més de mig milió de soldats que arribaren a estar estacionats a Vietnam. Però no a tots, cosa que li va valer la ferotge crítica i mobilitzacions permanents dels col·lectius pacifistes. A pesar de tanta protesta, quan el 1972 es presentà a la reelecció ho féu essent un dels presidents més populars de la història americana. Això es traduí en una victòria enorme: assolí el 61% dels vots populars emesos. Immediatament, el gener de 1973, a París, signà l'alto el foc –"pau amb honor", ho qualificà– amb les forces del Vietcong, com a primera passa per a la retirada definitiva dels Estats Units de Vietnam que poc després es concretà. Tanmateix ningú no li ho agrà mai. Al contrari, entre les protestes antimilitaristes i l'escàndol del Watergate, que marcà els anys 1973 i 1974, amplificat tot per la seva antipàtica personalitat, acabà essent un dels presidents més vilipendiats.

Al costat de la justa imatge de Tricky Dicky també hi hagué, en fi, un Richard M. Nixon diferent. Un home que apreciava la pau i que treballà per aconseguir-la amb l'esperança que algun dia el recordessin tal com diu l'epitafi que es va fer gravar a la tomba: "El més gran honor que pot concedir la Història és el títol de pacificador". El pacificador més odiat.

Miquel Payeras

El tercer i últim títol és *Frost/Nixon* (foto 3), de 2008, dirigida per Ron Howard i interpretada per Michael Sheen (Frost) –actor que actualment protagonitza la sèrie de TV de gran èxit i molt premiada *Masters of Sex*– i Frank Langella (Nixon). La cinta no té la potència dramàtica de la dirigida per Stone, ni tampoc el seu pressupost, però reflecteix molt bé la personalitat turmentada de Nixon. La història està basada en l'obra de teatre del mateix títol, la qual a la vegada es va fer sobre com la gestació, producció i gravació de l'entrevista que Nixon concedí el 1977 al periodista britànic David Frost. Quan es va emetre als Estats Units –en quatre episodis– va tenir un èxit enorme: superà els 45 milions d'espectadors.

